

Ady Endre

1877 - 1919

Készült

Ady Endre születésének 100. évfordulója alkalmából

Kiadja
a MAGYAR DIAFILMGYÁRTÓ VÁLLALAT
Budapest

BEVEZETŐ

„Ady is azok közé a lángelmék közé tartozik, kik nem egy vagy több szektorát vonták a világnak tehetségük megvilágító fényébe, hanem egész életművükkel mondtak valamit világuk egészéről . . .

. . . Legszemélyesebb életérzéseit világméretűvé fokozza s kora valóságát legszemélyesebb élményévé forrósítja . . .

. . . Aki Ady versesköteteit kezébe veszi s enged versei sodrának, azt ma is lenyűgözi Ady költői s emberi nagysága, s a mű egészét időszerűbbnek érzi, mint valaha . . .”

(Bóka László)

Összeállításunk dokumentumképek segítségével kalauzol végig Ady emberi, művészi pályáján.

1. „Vagyok, mint minden ember: fenség,
Észak-fok, titok, idegenség,
Lidérces, messze fény,
Lidérces, messze fény.

De, jaj, nem tudok így maradni,
Szeretném magam megmutatni,
Hogy látva lássanak,
Hogy látva lássanak.”

(A „Szeretném ha szeretnének” című kötet bevezetője)

2. Érmindszent

„Ez itt falu, az én falum,
Innen jöttem és ide térek.
Mindszentnek hívják hasztalan,
Mert minden gonosz rajta van.
S itt, jaj, átkos, fojtó az élet.”

(Séta bölcső-helyem körül)

„... Érmindszent Ady számára egyben erőt adó drága anyaföld és erőt elszívó, szomorú magyar ugar...”

3. „Hepehupás, vén Szilágyban
Hét szilvafa árnyékában
Szunnyadt lelkem ezer évet.”

(Hepehupás, vén Szilágyban)

– Ady Endre szülőháza Érmindszenten

„1877. november 22-én születtem a Szilágyságban, az Érmelléken, Érmindszent községben... koraérett, makacs, rossz kölyök voltam, de úgynevezett iskola-szemefénye...”

(Életrajzom)

„...Érmindszenthez a világra csodálkozó gyermekszem első zavart benyomásai kötődtek egy életre...”

4. – Ady Lőrincné – a költő édesanyja

„Anyai részről csupa pap, diákos, poétás ember az őszám, a protestantizmus óta kálvinisták. Anyai nagyapám pap volt abban a faluban, ahol születtem, Érmindszenten, az apám a belső Szilágyságból került ide az anyámhoz...”

(Önéletrajz, 1909)

5. – Ady Lőrinc – a költő édesapja

„Nagyszerű úr ám az apám: családjának egyetlen tagja, aki elrúgta volt magától a latin iskolákat, ennek folytán zabolázhatatlan, igaz és természetes, ősi és zsarnok magyar maradt.”

(Levél Kabos Edéhez)

6. – Az Ady-család az 1880-as évek végén

„Az Ady-család... a Szilágyság egyik legrégebb családjaja, ősi fészke Od, Ad, később Dióasad... Régi, vagyonos és rangos helyzetéből hamarosan lecsúszott a család, s már a XVI.-ik századtól kezdve a jobbféle birtokos nemes úr kevés közöttük...”

(Önéletrajz, 1913)

„ Két nyakas magyar kálvinista,
Miként az Idő, úgy röpültünk,
Apa, fiú: egy Igen s egy Nem,
Egymás mellett dalolva ültünk
S miként az Idő, úgy röpültünk.”

(Krisztus-kereszt az erdőn)

7. „1888-ban a nagykárolyi piarista gimnáziumba vittek, ahol az alsó négy osztályt végeztették el velem a kedves emlékü, nagyon derék kegyes atyák...”

(Önéletrajz, 1913)

„...Ha a hajnali misék a maguk érzeki-misztikus külsőségeivel, vagy a kereszt előtti éneklések a bennük rejlő közösségi jó érzéssel rabul ejtették is egy időre az új, ismeretlen élmények iránt fogékony gyermek lelkét, mélyebb

hatást nem tettek rá. Emlékük is csak ritkán villan fel később egy-egy versben... a nagykárolyi évek Ady kamaszkorának legkritikusabb, legnehezebb esztendei voltak..."

(Vezér Erzsébet)

8. „Ötödik gimnazista koromban Zilahra kerültem, az ősi kálvinista Wesselényi-kollégiumba, melyet ma is igazi alma materemnek tartok..."

(Életrajzom)

„Az új környezetben hamarabb otthon találta magát, mint Nagyváradon. Könnyű volt megszokni a papi város ridegsége után a kedélyes kálvinista polgárvárost.”

„Aki vagyok, az a négy zilahi esztendő által vagyok... E négy esztendőnek minden perce determináló perc volt. Minden perce végzetesen szabogatta ki utamat...”

(Itthon vagyok)

„... negyvennyolc forradalmi szellemét ugyanúgy a Wesselényi-kollégium tanárai oltották belé, mint azt a magyar kálvinizmust, melyben még töretlenül éltek a „magyar vallás” ellenzéki szabadságharcos hagyományai: „a protestáló hit s küldetéses vétő...”

„... Zilah mindvégig az ifjúkor gondtalan tündérvilága maradt...”

(Vezér Erzsébet)

9. Ady legkedvesebb zilahi tanára, Kincs Gyula.

„ Hogy szép az élet, te mondtad szüntelen
S hogy higyjük: akartad.
S míg jászadoztak rajta bús mosolyok,
Erőt és hitet prédikált az ajkad.

Te bémáltál meg, kis, vidéki lapod,
Hogy poéta lettem.
Múltak az évek s én, verselő diák
Öreg mesterem, hozzád öregedtem. ”

(Vén diák üdvözlete)

10. Zsóka – Friedmann Erzsike; Ady első szerelme és zilahi diákéveinek múzsája.

„Akihez szólott a legelső nóta:
Zsóka mennyasszony, férjhez megy a Zsóka...
Még kurta szoknyás lány volt egy pár éve
És nemsokára a más felesége...”

(Zsóka búcsúzója)

11. – A debreceni jogász

„Jogásznak kellett mennem Debrecenbe, mert így leendett volna belőlem apám kedve szerint valamikor főszolgabíró, alispán, sőt mit tudom én mi, ám igen gyöngye jogászcseke voltam...”

(Önéletrajz, 1913)

12. – A „Debreczeni Reggeli Újság” szerkesztőségében.

„Mikor mint debreceni jogász beálltam egy újság redakciójába, szegény mártír-anyámon kívül mindenki elmondta az elvégeztetett-et...”

(Önéletrajz, 1909)

„Debrecenből, ahol nem igen akarták látni bennem még a Csokonai legpicinyebb öccsét sem s ahol első verses könyvem megjelent, Nagyváradra mentem újságírónak.”

(Önéletrajz)

13. Nagyvárad

„Ez a nyugtalan, zsidós, intelligens város sok mindent átformált bennem, amit a falu, Nagykároly, Zilah és Debrecen, tehát a falu formált meg. De viszont valami dacos cinizmus görcsölte le itt az ujjaimat...”

(Önéletrajz, 1909)

14. Az „Egy kis séta” című cikk kézírata. – Ezért az írásáért Adyt a nagyváradi klérus feljelentette és a bíróság fogházbüntetésre ítélte.

15. – Ady nagyváradai újságíró-igazolványa

„1900. január elsején Nagyváradon kezdtem dolgozni egyik napilap szerkesztőségében és már véglegesen és hivatásosan hírlapíróként. Nemsokára a „Nagyváradai Napló” szerkesztője lettem, sokat írtam, de kevés verset...”

(Önéletrajz, 1913)

16. „Újságot csináltam, vezércikket írtam s nyilván elpusztulok vagy nagyon okos életbe kezdek, ha nem jön el értem valaki. Asszony volt, egy hozzájutott versem küldte, megfogta a kezemet s meg se állt velem Párisig...”

(Önéletrajz, 1909)

Léda – Diósi Ödönné

„ Áldott csodáknak
Tükre a szemed,
Mert engem nézett.
Te vagy a bölcse,
Mesterasszonya
Az ölelésnek.
Áldott ezerszer
Az asszonyságod,
Mert engem nézett,
Mert engem látott...”

(Mert engem szeretsz)

17. – Párizs a század elején

„Nagyváradról egyenesen Párisba vitt a sorsom, s majdnem kilenc évig éltem éveimet megosztva a pesti redakció s a külföldi kóborlások között...”

(Életrajzom)

„Óh, Páris, Te vagy az én lelkemnek szerelmes nyugtalansága és én benned érzem az életet, a bolondot, a haszontalant, a szomorút, a szépet.”

(Levél Párisból)

„ Megállok lihegve: Páris, Páris,
Ember-sűrűs, gigászi vadon.”

18. – Budapest a század elején

„Azután hazajöttem, újságba írtam, mindent, politikát, kritikát, riportot, novellákat, verset... Írásaim, különösen a versek, egyszerűen fölháborodást keltettek: voltam bolond, komédiás, értelmetlen, magyartalan, hazaáruló...”

(Önéletrajz, 1913)

19. „ Góg és Magóg fia vagyok én,
Hiába döngetek kaput, falat
S mégis megkérdeztem tőletek;
Szabad-e sírni a Kárpátok alatt?

Verecke híres útján jöttem én,
Fülembe még ősmagyar dal rivall,
Szabad-e Dévénynél betörnöm
Új időknek új dalaival...”

(Az Új versek bevezetője)

20. – Az Új versek kötet címlapja

A Budapesti Napló tárcarovata élén már rendszeresen jelentek meg Ady-versek, a kötet mégis több volt mint esemény a kulturális érdektelenségbe fásult akkori Magyarországon.

Hatása túlgűrűzött a hivatásos irodalmárok szűk körén.

„Úgy érzem s bátran vallom, hogy az európai magyar lelkének a szószólója vagyok... A Kárpát, az Alföld, a Királyhágó mást, óh milyen mást juttat eszembe, mint a többieknek...”

(Író a könyvéről)

21. Ady és Léda Párizsban – Székely Aladár felvétele

„... Vágy, élet és sugár a lelkünk
És utunk mégis koldus-út,
Jogunk van minden fényességhez,
Amit az élet adni tud.”

(Egy ócska konflisban)

22. Ady szállodája a Quartier Latinben, ahol többször is lakott és francia nyelvű névjegye.

„ Nagy az én bűnöm: a lelkem,
Bűnöm, hogy messze látok és merek,
Hitszegő vagyok Álmos fajából
S máglyára vinne
Egy Irán-szagú, szittyá sereg.

Jöhetnek: Páris szívéen fekszem,
Rejtve, kábultan és szabadon.
Hunnia új szegénylegényét
Őrzi nevetve
S beszórja virággal a Bakony.”

(Páris, az én Bakonyom)

23. Monte-Carlo

„...ha behunyom a szemem, úgy vélem, hogy itt a pénz zakatol. A pénz zuhog, csillog, liheg és ujjong itt. A pénz, mely a keveseké, a boldogoké, az erőseké. A másoké...”

(A pénz esetei)

24. „ Párisba tegnap beszökött az Ősz.
Szent Mihály útján suhant nesztelen,
Kánikulában, halk lombok alatt
S találkozott velem. ”

Ballagtam éppen a Szajna felé,
S égtek lelkemben kis rőzse-dalok:
Füstösek, furcsák, búsak, bíborak,
arról, hogy meghalok... ”

25. „ Föl-földobott kő, földedre hullva,
Kicsi országom, újra meg újra
Hazajön a fiad.

... Mindig elvágynak s nem menekülhet,
Magyar vágyakkal, melyek elülnek,
S fölhorgadnak megint. ”

(A föl-földobott kő)

26. Utcai tüntetés Budapesten a század elején

„ Vörös jelek a Hadak Útján:
Hunniában valami készül,
Rongyos hadak, roppant hadak
Seregelnék vígan, vitézül . . . ”

(A Hadak Útja)

27. Ady Endre – Czigány Dezső alkotása

„ . . . Mert Üdv nekem: szomorú létem
Az Idő óramutatója
S minden bűnöm egy stáció,
Hol a Jövő új embere
Élet-útját vígabban rója.

Keserves út, fölséges mégis,
Ez már az Anti-Krisztus útja,
Aki elválik feketén,
Muszájul, szörnyűn, másokért,
Hogy a Jövőt fehérnek tudja. ”

(Az Anti-Krisztus útja)

28. Ady-versek a Népszavában

„A „Népszavá”-ba nagy ünnepek alkalmával néha verseket küldök sok esztendő óta, nem mert szocialista volnék, de mert olykor, e reménytelen országban, csak a szocialisták táborában látom . . . természetes fegyvertársainkat . . .”

(Harc és gyűlölet)

29. – A „Nyugat” címlapjai

„Hiszem és vallom, hogy a forradalmi megújulás kikerülhetetlen Magyarországon . . . Társadalomban, politikában még csak a nyugtalanság sikoltoz. De irodalomban, művészetben, tudományban már itt van a villámtűzes bizonyosság . . .”

(Válasz Tóth Bélának)

30. – A „Holnap” címlapja

„Ez az új irodalom, ha messziről s feudális vagy polgári

szemekben nem is tetszik szocialistának (valószínűleg nem is az), a szocializmus által, a szocializmus révén: van...”

(Irodalmi háborgás és szocializmus)

31. Ady Endre „a Holnaposok” között – Emőd Tamás és Dr. Nagy Mihály társaságában, 1908-ban.

„A verseim s az üdözések harcias, jó híveket is szereztek...”

(Önéletrajz, 1913)

32. Ady Kolozsvárott 1909 nyarán

„...kiverekedtem egy nevet. Egy nevet, semmi mást, de ott maradt a porondon minden drága, cifra, pótolhatatlan dísze-rongya az életemnek. Én pedig vándorlok szanatóriuimból szanatóriumba...”

(Életrajzom)

„ Ahol mások élnek, szeretnek,
Én eljöttem ide betegnek,
Csókot temetni, álmot dobni,
Nyugodt partokon nem nyugodni.

Mindig a holnapra mosolygok,
Elvágom onnan, ahol bolygok,
Úgy vágytam ide s most már szállnék
Óh, én bolond, bús, beteg árnyék. ”

(A kék tenger partján)

33. Ady Endre a Tátrában, 1910-ben

„Próbáltam az lenni, amire a tapasztalatom s hitem szerint, kérlelhetetlen sors kiszemelt: ember, aki a mások szükséges, véres ösztönzésébe belehal...”

(Poéta és publikum)

34. 1912. május 23. – a Vervörös Csütörtök

„ Hallgassátok az esték zümjét
S friss sóhaját a reggeleknek:
Budapestnek futós utcáin
S falvak csöndjén dühök remegnek.

Süpped a föld, ha súlyosat hágnak,
Olyat látunk, amit sohse láttunk:
Oldódik a nyári melegben
Fagyos, keserves magyar átkunk. "

(Rohanunk a forradalomba)

35. Maria-Grünben 1913-ban

„Nem tehetek róla, hogy érdekel, izgat, foglalkoztat a sa-
ját magyarságom s a magyarság együttes kínja, problé-
mája, sorsa... és mert talán a vers leginkább az erőm,
verssel üvöltök bele a politika kakofóniájába...”

(Egy bűnös vers)

36. Érmindszenten családja körében

„Érmindszentre én akkor megyek, amikor az anyám kíván-
ja, avagy unom a szanatóriumokat és hoteleket, vagy pe-
dig nagyon üldözött, letört avagy megalázott vagyok...”

(Levél Kabos Edéhez)

„Vagyok tékozló és eretnek,
De ott engem szánnak, szeretnek.
Engem az én falum vár...”

(Hazamegyek a falumba)

37. A Galilei-kör műsorlapja

A forradalmat sürgető Ady különösen sokat várt a Galilei-
körbe tömörült ifjúságtól. Március 15-i ünnepségükre min-
den évben gyűjtő hangú verset küldött.

„Tűz, vér, láz, újság, boldog változás,
Csupa teremtés lángol a szemekben,
Örök tavasz, örök forradalom,
Óh, ékeskedjél, mindig ékesebben...”

(Új tavaszi sereg-szemle)

38. „Szabad-e engem hidegen megértni?
Szabad közönnyel előlem kitérni?

Gerjedt lelkemnek ki látta valóját?
Ki lát, szívem, sebes és örök jószág?
Istenülő vágyaimba ki látott?
Óh, vak szívű, hideg szemű barátok. "

(Ki látott engem?)

39. Ady és Csinszka (Boncza Berta)

„... sorsszerű, azt hiszem, predesztinált volt találkozásunk, megismerkedésünk. Kellett, hogy viharos, harcoss életemből ő mellé hajtódjak... Törékeny, szenzibilis, nyugtalan, impulzív, artisztikus, finom teremtés... ”

(Ady levele Boncza Miklóshoz)

40. A csucsai Boncza-kastély. – Itt élt Ady Endre 1914 nyaratól 1917 őszéig.

„ Világok pusztulásán
Ósi vad, kit rettenet
Űz, érkeztem meg hozzád
S várok riadtan veled... ”

(Őrizem a szemed)

41. – A háború alatt Csucsán

Ady az 1914-es világháború ellen a kor nagy forradalmait féltő humanizmus nevében emelte fel szavát.

„ Ékes magyarnak soha szebbet
Száz menny és pokol sem adhatott:
Ember az embertelenségben,
Magyar az űzött magyarságban,
Újból-élő és makacs halott... ”

(Ember az embertelenségben)

42. Ady és Babits a háború alatt

„ Nehéz idők a jókat írtják
Gyöngé bajtársak lágy szíveiből,
De maradnak, akik kibírják
Az időket, igazságot vevén... ”

(Emlékezés nagy halottra)

Gerjedt lelkemnek ki látta valóját?
Ki lát, szívem, sebes és örök jószág?
Istenülő vágyaimba ki látott?
Óh, vak szívű, hideg szemű barátok. "

(Ki látott engem?)

39. Ady és Csinszka (Boncza Berta)

„... sorsszerű, azt hiszem, predesztinált volt találkozásunk, megismerkedésünk. Kellett, hogy viharos, harcoss életemből ő mellé hajtódjak... Törékeny, szenzibilis, nyugtalan, impulzív, artisztikus, finom teremtés... "

(Ady levele Boncza Miklóshoz)

40. A csucsai Boncza-kastély. – Itt élt Ady Endre 1914 nyaratól 1917 őszéig.

„ Világok pusztulásán
Ősi vad, kit rettenet
Űz, érkeztem meg hozzád
S várok riadtan veled... "

(Őrizem a szemed)

41. – A háború alatt Csucsán

Ady az 1914-es világháború ellen a kor nagy forradalmait féltő humanizmus nevében emelte fel szavát.

„ Ékes magyarnak soha szebbet
Száz menny és pokol sem adhatott:
Ember az embertelenségben,
Magyar az űzött magyarságban,
Újból-élő és makacs halott... "

(Ember az embertelenségben)

42. Ady és Babits a háború alatt

„ Nehéz idők a jókat írtják
Gyönge bajtársak lágy szíveiből,
De maradnak, akik kibírják
Az időket, igazságot vevén... "

(Emlékezés nagy halottra)

43. Ady édesanyjával és feleségével a háború alatt

„Nekem nincs más szenvedésem (még a gyomromé is az),
mint a háború s nem lehet írnom, csak akadozott léleg-
zétvételeket. De ezt muszáj...”

(Levél Ady Lajoshoz)

44. Egyik legmegrázóbb háborúellenes verse 1918. január
16-án jelent meg a Nyugatban.

„ Iszonyú dolgok mostan történülnek,
Népek népekkel egymás ellen gyűlnek,
Bűnösök és jók egyként keserűlnek
S ember hitei kivált meggyöngülnek...”

Krónikás ének 1918-ból című versének kézirata.

45. Az 1918 októberében kitört polgári forradalom Adyt
súlyos betegen találta, ekkor már beszélni is alig tudott.

46. Ady szobája a budapesti Veres Pálné utcai lakásban.
– Itt élt a költő 1917 őszétől haláláig: 1919. január 27-ig.

47. Ady a halottas ágyon

„ Életet és hitet üzen egy halott
Nektek fiatal, elhagyott testvérek,
Az olvasztó Tüzet küldi a hamu
S láng-óhaját, hogy ne csüggedjete el.

Március van, s határtalan az élet...”

(A Tűz márciusa)

48. Ady temetése 1919. január 29-én

Sok ezren kísérték utolsó útjára.

„... Embertestvérünk fekszik itt, akinek lelke tele volt egy
életen át részegítő tűzzel, bánatos és mérgezett fájdalom-
mal, jajgató és parancsoló, egekét ostromló viaskodás-
sal...”

(Móricz Zsigmond gyászbeszédéből)

49. Ady sírszobra a Kerepesi úti temetőben – Csorba Géza alkotása

„ Ifjú szívekben élek s mindig tovább,
Hiába törnek életemre
Vén huncutok és gonosz ostobák,
Mert életem millió gyökerű. ”

„ ... Örök virágzás sorsa már az enyém... ”

(Ifjú szívekben élek)

50. „ S ha rám dől a szittyá magasság,
Ha száz átok fogja a vérem,
Ha gátat túr föl ezer vakond,
Az Óceánt mégis elérem.

Akarom, mert ez bús merészség,
Akarom, mert világ csodája:
Valaki az Értől indul el
S befut a szent, nagy Óceánba. ”

(Az Értől az Óceánig)

– Szervatiusz Tibor Ady szobra.

A Sára Péter által összeállított
normálkockás-változat alapján
Szerkesztette: Lázár Júlia

Gyártási szám: IF 77048

50

ára: 20,-Ft

Diafilm hny. 7192 – 1000 pld.

F. k.: Keresztes Mihályné